

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΧΑΙΜΕΝΙΔΗΣ

ΚΑΙ Ο ΜΑΓΟΣ ΣΑΔΩΚ

ιστορία αὐτῆ εἶνε παλαιά, ἀλλ' ὑπόσχομαι ὅτι δύναται νὰ τέρψῃ ὄχι ολίγον πάντα ὅστις δὲν τὴν παρατρέξῃ, πτοούμενος ἐκ τοῦ προοιμίου τῆς. Νὰ συνείσῃ δὲν πιστεύω, διότι καθ' ὃν αἰῶνα ζῶμεν ἡ ἀρετὴ ἐπαινεῖται μὲν ὑπὲρ ποτε ἄλλοτε, πρᾶττεται ὁμῶς σπανιώτατα, ὑπερτερεῖ δὲ καὶ δαμάζει αὐτὴν ἀνηλεέστατα, ἐστὶ δ' ὅτε καὶ ἀναιδέστατα, τὸ ἴδιον ἐκάστου συμφέρον.

Ἐβασίλευε κατὰ τὸν ἕβδομον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ εἰς τὴν Περσίαν ὁ υἱὸς τοῦ Αἰαχίμενου, ἀπογόνου τοῦ Περσέως. — Ὡς βλέπετε, ἀναβαίνομεν ὑψηλά· ἀλλ' ἕως ποτε εἰς τὰ χαμηλά!

Οὗτος ὁ Αἰαχίμενιδης ὑπῆρξε πατὴρ μὲν τοῦ Καμβύσου, πάππος δὲ Κύρου τοῦ παλαιοῦ· καὶ, ὡς λέγει ἡ ἱστορία, ἡ μᾶλλον ὁ κόμης de Ségur, ἐκ τῶν *Ἡθικῶν* τοῦ ὁποίου ἀρῶμαι, ἤδη ἐκτοτε εἶχον ἀναφανῆ ἐν τῇ χῶρᾳ ἐκείνῃ, ὡς ἄλλα μικρόβια, τὰ φθοροποιὰ σπέρματα ἅτινα ἀναπτυσσόμενα ὁσημέραι ἐπέφεραν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὸν τέλειον τοῦ βασιλείου ἐκείνου ὄλεθρον.

Πάλαι ποτε ἡ Περσία, ὑπὸ τὰ φῶτα τοῦ σοφοῦ νομοθέτου καὶ θεμελιωτοῦ τῆς θρησκείας τῶν κατοίκων αὐτῆς, τοῦ Ζερδούστ, αὐτοῦ ἐκείνου ὃν ἡ ἑλληνικὴ εὐφωνία προέφερε Ζωροάστρην, — ὑπῆρχε διὰ τῶν θῶν τῆς κραταίας, ὡς καὶ διὰ τῶν ἀρετῶν εἶχεν ἀποκτήσει κλέος ευρύτατον. Οἱ μάγοι λεγόμενοι, ἴτοι οἱ ἱερεῖς, οἱ καὶ σοφώτατοι πάντων (τοιούτος δὲ ἦτο καὶ ὁ Ζωροάστρης) ἀπηλλαγμένοι πάσης δεισιδαιμονίας καὶ οὐδόλως ἀποβλέποντες εἰς χρήματα, ἀλλ' εἰς σέβας πρὸς ἑαυτούς, ἠγάπων νὰ διαδίδωσι τὰς γνώσεις ἀντὶ νὰ τὰς κρύπτωσιν, ἐφώτιζον ἀντὶ νὰ καίωσι, προσέφερον θυμιάμα εἰς τὴν θεότητα καὶ ὄχι εἰς τὴν ἰσχύν, παρηγκώνιζον τὴν κολακείαν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων καὶ εἰσῆγον μόνῃν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἀπεριόριστος οὔσα ἐν τῷ εὐποιεῖν καὶ οὐδαμινῇ ἐν τῷ κακοποιεῖν, συνέχετο ὑπὸ θεσμῶν ἰσχυρῶν καὶ νόμων φρονίμων· ἡ δὲ νεότης, ἀνατρεφόμενη ἐν σκληραγωγίᾳ, εἰς αὐστηροῦς παραδιδόμενη διδασ-

σκάλους, εις επιμύχθους εκγυμναζομένην εργασίαν, τρεφομένην δι' άρτου, γάλακτος και καρδάμων, ώς λέγει ο Ξενοφών, προφυλαττομένη απο τών δηλητηριών τής ήδυπαθείας δι' αδιακόπων ενασχολήσεων, κατέβαλλε τών ανηρθών χρόνων το σθένος εις πάσαν σπουδην τείνουσαν εις το να καταστήση αυτην επιτηδειαν πρός άμυναν και ύπηρεσίαν και κυβέρνησιν τής πατρίδος.

Αλλ' εν παντι χρόνῳ και τόπῳ οί άνθρωποι, προς τους καρπους τής γής όμοιοι, αφού ώριμάσωσιν εν βραδύτητι, βραχείας απολαύουν ακμής, επέρχεται δε ή παρακμη και ή φθορά των. Και οί λαοι δε ούτως ύπόκεινται εις γήρας και εις τέλος, καθως εις έκαστος τών ανθρωπων, κατα τοϋτο μόνον διαφέροντες, ότι οί μεν άνθρωποι κατ' ουδένα τρόπον δύνανται να διασωθώσιν απο τοϋ χειμῶνος και να επανέλθωσιν εις έαρ, τα δε Κράτη κατορθοϋν, καιτοι δυσκόλως, δια σθεναρχας τινος ύμως νομοθεσίας, να παρατείνωσι την έαυτῶν ύπαρξιν, ίσως δε και ν' ανακτήσωσι την προτέραν βώμην.

Ή Περσία, χρόνου προϊόντος ειχε κατακυλισθῆ εις τας ασιατικας τρυφάς, ώς ήμεις εις τας ευρωπαϊκας σήμεραν, ειχεν απολέσει την χρηστότητα τών ηθῶν, την φιλοπατρίαν, εκινδύνευε δε ν' απολέση και αυτην την ελευθερίαν της, ώς και την απώλεσεν ακολούθως. Και πρώτον, εις το ιερον αυτο της θρησκείας εισέδυσεν ή αλαζονεία και ή δοξομανία· οί άρχοντες και οί μεγιστάνες απήτουν ίνα τα τέκνα των, καλά, κακά, ανάξια η ανεπιτήδεια, κληρονομώσι τα αξιώματά των εκ διαδοχής· ή κολακεία επειράτο και κατώρθωνε ν' απατῶ τους βασιλείς· ο φθόνος να τους καθιστῶ δυσμενείς προς την αρετην και την ικανότητα, η ν' αποσιωπῶ εις αυτους ποϋ ταϋτα εκρύπτοντο. Ή νεότης ηγάπα μεν εισέτι φιλοτίμως την εϋκλειαν και τοϋ πολέμου τας δάφνας, αλλ' ήδη ώκνει προς τους εν τούτῳ κόπους και εδειλία προς τους κινδύνους· δυσανασχετοϋσα εις την αυστηραν φωνην τών ανωτέρων, άσμενος ήκουε τας δολίαις εισηγήσεις θηλυδριωδῶν τινων Ασσυριών κομψευομένων. Την έχανες, την εϋρισκες εις τα μαζοποιεία (patisseries), εις τα ζαχαροπλαστεία (confiseries) και εις τα ζυθοπωλεία (brasseries) δεν επεμελείτο να διδασθῆ· έπαιζεν αείποτε, και έπειτα παρουσιάζετο ως δήθεν συγκεκροτημένη δεόντως και βραθυμοϋσα προς τα γυμνάσια, μετα πόθου άνελογίζετο τας τότε θρυλουμένας τής Βαβυλωνος απολαύσεις και ήδονάς.

Όλίγον κατ' ολίγον εχαλαροϋντο οί δεσμοι τοϋ καθήκοντος. Οί δικασται εδεχάζοντο· οί μισθοι τών υπαλλήλων και τών λειτουργῶν

τοῦ Κράτους δεν ἐπῆρκον εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολυτελοῦς βίου των, ἰδίως δε εἰς τὰς γυναικείας ἀπαιτήσεις· ἐπομένως ἠναγκάζοντο νὰ νοσφίζωνται το δημόσιον χρῆμα. Αἱ λέξεις ἀρετή, πατρίς, εφάινοντο ὡς παραγεγηρακυῖαι· εἰς ταύτας ἀντικαθίσταντο αἱ τηλαυγεῖς ἐκεῖναι, δόξα καὶ τιμὴ· καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τῆς γλώσσης, ἡ δε ψυχὴ ἐνόει χρήματα καὶ τρυφάν.

Μόνος ὁ βασιλεύς, ἐμμένων εἰς τὴν τήρησιν τῶν παλαιῶν θεσμῶν καὶ πιστος εἰς τὰ ἀρχαιότερα ἤθη, καθίστατο εἰς τοὺς λαοὺς αὐτοῦ ὑπογραμμὸς τῶν ἀρετῶν, ὡς ἐπεθύμει νὰ βλέπῃ ἀσκοῦντας τοὺς ὑπηκόους του. Μόνον σκοποῦν ἔχων τὴν εὐημερίαν των, ὑπῆρχεν αὐστηρὸς ἀνευ σκληρότητος, ἐπιεικὴς ἀνευ ἀδυναμίας, ἐλευθέριος ἀνευ ἐπιδειξεως, οἰκονόμος ἀνευ φιλαργυρίας, μαχητὴς ἀνευ δοξομανίας. Τὴν ἰσχύν του ἐστήριζεν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς καὶ μόνῃς. Μικρὸν φροντίζων περὶ τῶν τιμῶν καὶ τῶν χυδαῖκῶν ἀπολαύσεων τοῦ θρόνου, εθεώρει τὴν βασιλείαν ὡς φορτίον βαρύτερον, καὶ ἐβλεπεν ὅτι δεν ἠδύνατο νὰ ὑποβαστάζῃ αὐτὸ ἄλλως, ἢ τῇ συνάρσει τῆς ἀρετῆς.

Ἐκαστος τῶν πολιτῶν, ἔλεγε μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς τὸν μάγον Σαδῶκ, οφείλει νὰ πράττῃ μόνον τὸ ἑαυτοῦ καθήκον, ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι διὰ τὰ καθήκοντα ὅλων ὑπόχρεως. Ὡς ἐπιτετραμμένος τὰ πράγματα τοῦ Κράτους, ὡς ὑπηρέτης τοῦ ἔθνους, ἐγὼ ἀνήκω εἰς τὸν λαόν, ὅχι ὁ λαὸς εἰς ἐμέ. Εἰς αὐτὸν οφείλω τὴν πᾶσαν φροντίδα μου, τὸν πάντα καιρὸν μου. Εἶμαι ὑπεύθυνος διὰ πᾶν ἀγαθὸν οὐτινος στερεῖται, διὰ πᾶν κακὸν συμβαῖνον εἰς αὐτόν. Μία ὥρα ἀν δαπανηθῆ ὡς ἐξ ἐμοῦ ἐπὶ ματαίῳ εἶνε κλοπὴ πρὸς τὴν πατρίδα μου. Οφείλω νὰ δώσω λόγον εἰς τὸν αἰῶνά μου καὶ εἰς τοὺς ἐπερχομένους περὶ πάσης στιγμῆς, διο καὶ οὐδέποτε λησμονῶ ὅτι ἐκάστη ἡμέρα μου εἶνε μία σελὶς τῆς ἱστορίας τῆς Περσίας.

Καταλαμβάνεις ἐκ τούτου πόσον θλίβομαι, καὶ δικαίως, βλέπων εἰς τὴν πατρίδα μου παντοῖα τεκμήρια ἐξασθενήσεως καὶ παρακμῆς. Μεθ' ὅλα ὅσα λαμβάνω μέτρα πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ θεραπείαν, τὸ εὐγενὲς τοῦτο οἰκοδόμημα ὑποσκάπτεται, καίτοι βραδέως, ὑπο διαφθορᾶς, ἐξ ἧς καὶ προβλέπω τὴν πτώσιν του.

Καλῶς μὲν ἐδιδάχθην ἐκ τῶν ὑποθηκῶν τοῦ Ζωροάστρου, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἰς τὰ Κράτη εἶνε ὅ,τι ὁ πῆλος εἰς τὰ κτίρια, καταλύει δε αὐτὰ ἢ διαφθορᾶ· ἀλλὰ συ ὁ ἐν μάγοις σοφώτατος, συ ὁ μελετῶν καὶ κρίνων τὰ πράγματα μᾶλλον ἐλευθέρως καὶ ἀνέτως, δυνάμενος δ' ὡς ἐκ τούτου καὶ νὰ πλησιάζῃς εἰς τὴν ἀλήθειαν μᾶλλον ἐμοῦ, συ ὅστις

γινώσκεις τά τε καταστρεπτικά ὄπλα, ἅτινα μεταχειρίζεται προς ὀλεθρον ἡμῶν το πονηρον πνεῦμα, ὁ Αριμάνης, και τα σωτήρια τοῦ Ορομάσδου, τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος, τοῦ παρέχοντος αὐτα εἰς τον ἀνθρωπον ὅπως καταπολεμηῇ ἐκεῖνον, φώτισόν με, σε παρακαλῶ, εἰς τας μεταρρυθμίσεις ἅς την ὥραν ταύτην ἔχω κατα νοῦν και μελετῶ. Εἰπέ μοι, ποῖον ἀπο τα κακα εἶνε το γενικώτερον και ολεθριώτερον, ὡς φθορωδέστερον τοῦ σθένους, τῆς ζωῆς και τῆς ευημερίας παντος λαοῦ. Να μάθω, τέλος πάντων, τί το ἐξ οὗ ἀπορρέουν ὅλα τ' ἄλλα, και καθ' οὗ εἶνε ἀνάγκη να κατευθύνωμεν την πᾶσαν ἀντίστασιν.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Σαδώκ. Ὁ Θεος ὁ παντοδύναμος, ὁ Ορομάσδης, βάλλει σύνεσιν εἰς την ψυχὴν σου, ὡς ὁ Θεος τῆς ἡμέρας, ὁ Μίθρας, προχέει εἰς τον κόσμον το φῶς. Ἀν και οἱ διαδεξόμενοι σε βασιλεῖς σοι ὁμοιάζον, παντάπασι ἀνωφελές θ' ἀπέβαινε το παρ' ἡμῖν πανάρχαιον ἔθος, τοῦ να ἐρχεται καθεκάστην πρωΐαν ἀξιωματικὸς τῆς αὐλῆς, και νὰ τους ἐξυπνή λέγων «Εγείρου και ἴδε νὰ πράξῃς καλῶς ἅτινα ὁ Ορομάσδης, ἀναβιδάσας σε εἰς τον θρόνον, σοι ἀνέθεσεν ἔργα και καθήκοντα.»

Οὐδέν, βασιλεῦ, τῶν μεγάλων τῆς φύσεως μυστηρίων σ' εἶνε ἀγνωστον. Οἶδας, ὅτι ὁ κόσμος οὗτος εἶνε θέατρον, ὅπου αἰωνίως παλαίει ἡ σκία μετα τοῦ φωτός, το πονηρον μετα τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ κακία μετα τῆς ἀρετῆς. Ὁ βίος παντος ἀγαθοῦ βασιλέως εἶνε πάλῃ ἀέναος κατα τῶν κακιῶν· ματαίως ὅμως πατάσσει αὐτας ὁ βασιλεὺς, ἐνόσῃ δὲν διευθύνει πᾶν βέλος κατ' ἐκείνης ἥτις εἶνε πασῶν τούτων ἡ γενέτειρα.

Τὰ πλεῖστα τῶν φθοροποιῶν στοιχείων ὑπὸ τῶν ὁποίων διαβιβρῶσκονται τῶν ἀνθρώπων αἱ κοινωνίαι, τοσοῦτον εἶνε ἀναμεμιγμένα μετα τῶν συντηρούντων αὐτάς, ὥστε ἀκρα ἀπαιτεῖται σύνεσις και τέχνη ὅπως ἐκεῖνα μεν τρωθῶσι, ταῦτα δὲ μὴ παραβλαθῶσι. Ἐν παντὶ πράγματι χρεῖα προσοχῆς, ὥστε να κολάζεται μόνῃ ἡ ὑπερβολή, μόνῃ ἡ ὑπερέλασις· διότι και τῶν ἀρετῶν αὐτῶν ὀλίγα δὲν μεταβάλλονται εἰς κακίας, ὅταν προβῶσιν εἰς ὑπερβολήν, καθως τῶν κακιῶν, ὅταν και τούτων ἐξαφαιρεθῇ ἡ ὑπερβολή, ὀλίγα δὲν περιέχουν στοιχεῖόν τι ἀρετῆς ἢ ωφελείας. Ὑπερακοντιζομένων τῶν ευγενῶν αἰσθημάτων, ἡ δύναμις καθίσταται βία, ἡ ἀμιλλα φθόνος, ἡ ἀγαθότης ἀδυναμία, το θάρσος θράσος, και αὐτὴ δὲ ἡ δικαιοσύνη εἰς ἀδικίαν τρέπεται. Ὡσαύτως, ἀν ἐπεχειρεῖς να ἐξαλείψῃς ἀντι να μετριάσῃς τα πάθη, ἀποσβύνων μεν τον προς το πλουτῆσαι πόθον δια τοῦ κατὰ τῆς φιλαργυρίας μίσους, θα κατέπνιγες πᾶσαν βιομηχανίαν· κατα-

γινώσκων δε την δοξομανίαν, ἐξ ὀλοκλήρου θα ἐξήλειψες την ευγενή εκείνην φιλοδοξίαν, ἐξ ἧς τὰ μεγάλα κατορθώματα, αἱ μεγάλοι ἐπιδόσεις και οἱ μεγάλοι ἄνδρες.

* Ἄν ἦτο ποτε δυνατόν να ἐξοστρακισθῶσιν αἱ ἡδοναι και ἀπολαύσεις, ἀντι τοῦ να μετριασθῇ ἡ προς αὐτας ὄρμη, ἅπαντες οἱ γλυκεῖς δεσμοὶ δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος προσκολλάται εις την ζωὴν θα εθραύοντο· τέλος δε και αὐτὴ ἡ ὑπεροψία, ἀν ἀφειδῶς καταπολεμεῖτο, θα ἐπιτρώσκετο θανασίμως ἡ ευγενής και τα μάλιστα λυσιτελής μεγαλοφροσύνη, ἐξ ἧς ἕκαστος αισθάνεται την ἑαυτοῦ ἀξιοπρέπειαν, και ἦτις ἀποκρούουσα την δουλοφροσύνην ἀμύνεται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας και ἀνεξαρτησίας.

Ὡστε ἀνάγκη πᾶσα ἵνα ὁ νομοθέτης, ὁ φιλόσοφος και ὁ ἡγεμῶν, ἐπιδιώκοντες αἰεποτε, ὡς ὁ περιώνυμος ἐκεῖνος τῆς Κίνας σοφός, ὁ Κομφύκιος, τον μέσον ὄρον ἐνθα ἐγκειται ἡ ἀληθὴς φρόνησις, ἀποβάλλωσι μὲν τοῦ κράματος τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν μόνα τα καταστρεπτικά, ἀναπτύσσωσι δ' ἐπιμελῶς ὅ,τι αὐτὰ ἐνέχουν χρήσιμον ἢ ωφέλιμον εἰς τε την ἰδίαν ἐκάστου ἀνθρώπου ευδαιμονίαν και εις την ευημερίαν πάντων ἐν γένει.

Ἄλλ' ἀν τῶντι πᾶσα ἡμῶν ἰδιότης μετέχει καλοῦ και κακοῦ, οὐχ ἦπτον ἀληθες εἶνε, ὅτι ὑπάρχει και τις κακία, γέννημα ολέθριον τοῦ Ἀριμάνου, ἐξ ἧς παράγεται πᾶσα ἄλλη, και ἦτις λυμάνεται πᾶσαν ἀρετήν. Αὕτη ἡ φθοροποιος κακία εἶνε το ἀληθες περίαμμα τοῦ πονηροῦ πνεύματος, ἀσκοῦντος την ἀποτρόπαιον ἐπήρειάν του δι' αὐτῆς· λέγω την μυσαραν *φιλαυτίαν*. Ναί, ἡ φιλαυτία εἶνε ἡ κυφοροῦσα το σπέρμα τῆς διαφθορᾶς τῶν ἀνθρώπων και τοῦ θανάτου τῶν λαῶν

Δος προσοχὴν, ἀνάξ.

Το μέγα μυστήριον τοῦ Ορομάσδου εἶνε το να συνάπτῃ, να συναρμόζῃ και να διοργανοῖ, ὅπως παρέχῃ ζωὴν ἐνῷ το τοῦ Ἀριμάνου εἶνε το να διαίρη και να διαλύῃ, ὅπως ἐπιφέρῃ θάνατον.

Το δαιμόνιον τοῦ καλοῦ τείνει ὅπως γείνωσι τα πάντα κοινά· ἐνῷ το τοῦ κακοῦ θέλει τα πάντα μερικα και ἴδια εις ἕνα ἕκαστον.

Ἄλλα δος προσοχὴν, ὦ ἀνάξ· τόση εἶνε ἡ μοχθηρία τοῦ πονηροῦ πνεύματος, ὥστε και ἀν οἱ ἄνθρωποι, ὑπο τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος παραινούμενοι, ἐπειρῶντο ποτέ, προ τῆς ἠθικοποιήσεως και συνετίσεως ὄλου τοῦ λαοῦ, ἀπο τῶν ἀνωτάτων μέχρι τῶν κατωτάτων τάξεων, να γενικεύσωσι τα πάντα, το πνεῦμα το πονηρόν, ἐπὶ τῇ προ-

φάσει ταύτη θα ενήργει και θα ήλαυνεν ὅπως ἐπέλθη ἀρπαγή και νέα διαίρεσις, και μερικευθῶσι πάλιν τα πάντα, — επι το χειρόν δε μάλιστα τότε και αδικώτερον και καταστρεπτικώτερον.

Διότι τοῦ μεν Ορομάσδου σκοπος εἶνε ἡ τάξις, τοῦ δε Αριμάνου ἡ αταξία.

Το σύμπαν συντηρεῖται, ὁ κόσμος συγκροτεῖται, τα οργανικα ὄντα ζοῦν δυνάμει μιᾶς και μόνης αρχῆς· δια τῆς ἁρμονίας ἦν ὁ μέγας Ορομάσδης εγκατέστησε μεταξύ τῶν μερῶν ἐξ ὧν ἀπαρτίζονται· τοῦτο δε ὅπως ὅλα τείνωσιν εἰς ἓν κοινον κέντρον, και ὅλα λειτουργῶσι προς ἓνα και τον αυτον σκοπόν.

Ουδεν τῶν ὄντων φθειρεται, εἰμη ἀφ' ἧς στιγμῆς τα μέρη ἐξ ὧν αυτο συντίθεται παύσουν να λειτουργῶσι προς ἓνα και τον αυτον σκοπόν, μηκέτι δυνάμενα νὰ συντρέξωσι προς το κοινον ὄφελος, προς την παράτασιν τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖνου τοῦ ὄντος.

Και οὕτως ἡ διαίρεσις ἐκμηδενίζει τα πάντα· εἰς ἕκαστος ἐξ αλείφεται δια τῆς προσωπικῆς, οἱ δε λαοι διὰ τῆς πολιτικῆς φιλαυτίας τῆς πολιτικῆς.

Πᾶν ὅ,τι συνᾶδει, πᾶν ὅ,τι συντείνει προς την γενικην τάξιν εἶνε ἀρετή· πᾶν δε ὅ,τι ἐκτρέπεται ἀπο τῆς γενικῆς τάξεως, πᾶν ὅ,τι πειρᾶται να την χαλάσῃ, να την βλάψῃ, εἶνε κακία.

Ὡστε κάλλιστα ἠδύνατο να χαραχθῇ ἠθικῆ τις κλιμαξ διηρημένη εἰς βαθμίδας ἀπο τῆς ὑπάτης τῶν ἀρετῶν μέχρι τῆς ἐσχάτης τῶν κακιῶν· και αὐται δε κ' ἐκεῖναι θα παρίσταντο πλησιέστεραι ἢ ἀπώτεραι τοῦ δημιουργικοῦ νοός, τῆς πηγῆς παντος ἀγαθοῦ, τῆς καθόλου τάξεως, ἐνι δε λόγῳ τοῦ πανσόφου Ορομάσδου.

Το ἀγαθον τοῦτο πνεῦμα κατέχει εἰς ἀπείρον τελειότητα την ὑψίστην τῶν ἀρετῶν, την προς το σύμπαν ἀγάπην· αὕτη εἶνε ἡ ουσία του, καθως ουσία τοῦ Αριμάνου εἶνε ἡ φιλαυτία.

Και το μεν δημιουργεῖ, οργανοῖ, ζωपुरοῖ τους κόσμους και τα ζῶντα ἐν αυτοῖς· θέλει ὅλων το καλόν· ἡ θεία στοργή του ἐκτείνεται ἀπο τοῦ λαμπροτάτου τῶν ἀστέρων μέχρι τοῦ ἐσχάτου τῶν ἐντόμων. Τα πάντα περιλαμβάνει ἐν τῇ ἀγάπῃ του, ὡς ὁ Αριμάνης περικαλύπτει αὐτα ὑπο τοῦ μίσους του.

Ὅσον και ἀν ἀπέχη ἀπο τῶν ουρανῶν ἡ γῆ και οἱ ἀσθενεῖς ἡμεῖς ἠθητοι ἀπο τοιούτου ἀπείρου ὄντος, δυνάμεθα αυτο μιμούμενοι και ὑπο τῶν ἀρετῶν χειραγωγούμενοι, να διατρέξωμεν τὰς βαθμίδας αἰτινες ὑψοῦσι μέχρις ἐκεῖνου. Πρωτίστη δε τῶν ἀρετῶν τούτων, ἰκανη

να ὑψώσῃ το πνεῦμα και να ζωπυρήσῃ την ψυχην ἡμῶν, εἶνε ὁ γενικός ἔρωσ προς την τάξιν και την ανθρωπότητα· ὀλίγοι ὅμως ἄνθρωποι καθίστανται ἱκανοὶ ν' αναβῶσι μέχρι ταύτης τῆς βαθμίδος τῆς θείας τελειότητος, και δια τοῦτο αἱ ευάρημοι ψυχαὶ ὅσαι το κατώρθωσαν ἀπῆλαυσαν δικαίων τιμῶν παρα τῆς ευγνωμοσύνης τῶν αἰώνων.

Πανταχοῦ τῆς γῆς οὗτοι οἱ εν ἡρώσιν ἡρώες θεωρήθησαν ὡς ἡμίθεοι, διότι οἱ μεν ἐξέθεσαν εἰς πάντα κίνδυνον την ἰδίαν των ζώην, ὅπως καθάρωσι τον κόσμον απο τῶν τεράτων η τῶν ληστῶν, οἱ δε δια τῆς σοφίας των ἐξιχνιάζον τα τῆς φύσεως μυστήρια, ὅπως οἱ ἄνθρωποι τρέφονται, πολιτίζονται, εκπαιδεύονται, μαυθάνουν ν' αγαπῶσι τους ὁμοίους των, ἐνῶνται και αντικαθιστῶσι την δικαιοσύνην εἰς τόπον τῆς βίας.

Μακάριοι ἡμεῖς εἰάν, πιστοι εἰς τας αρχαίας παραδόσεις, αντι να εκθειάζωμεν την τύχην η την νίκηην, εγεραίρομεν την αγάπην και την αρετήν, αυτας και μόνας! Και πάλιν μακάριοι, αν σφειδόμεθα τῶν θυμιαμάτων, καίοντες αυτα προς μόνους τους σοφους και μετρίδφρονας ἄνδρας, οἵτινες περιέρχονται την ὑφήλιον προς ανακάλυψιν και διάδοσιν πραγμάτων και γνώσεων ωφελίμων, προς βελτίωσιν τῆς τῶν ανθρώπων τύχης, προς καθυγίασιν τῶν ασύλων ὅπου ἡ φιλανθρωπία συνάγει τους νοσοῦντας, η και τῶν καταγωγίων ἐκείνων, ὅπου οἱ νόμοι περιορίζουν την εκ πλάνης παρεκτροπην και το ἐγκλημα, κακα ἄτινα πολλάκις συγχέονται, δυστυχῶς.

Αν οἱ ἄνθρωποι δεν ἤσαν ὡς εἶνε ατελεῖς, ἀλλ' ἱκανοὶ ν' αγαπήσωσι και να πράξωσι την φιλανθρωπίαν, ἡ καθόλου αγάπη θα καθίστα το ανθρώπινον γένος εἰς ἓνα και μόνον λαόν, κυβερνώμενον ὑφ' ἑνος και μόνου νόμου· τότε δε ἡ γῆ δεν θα καθημάσσετο ὑπο τῆς ἐρίδος και τοῦ πολέμου, τῶν βροτολοιγῶν τούτων μαστίγων, αἵτινες παρακολουθοῦν ἀείποτε την φιλαυτίαν.

Αλλὰ κατ' ἐπήρειαν τοῦ Αριμάνου διηρέθημεν, ὡς αυτος ἠθελεν, εἰς ἔθνη διάφορα, ὦν ἕκαστον κατέστη χωριστόν τι σῶμα διωργανωμένον, σῶμα πολιτικόν. Και οὔτω συμφέρει τοῦ λοιποῦ εἰς αυτο δευτέρα τις αρετή, αναγκαιοῦσα ανυπερθέτως ὅπως συνδέη ὅλα τα μέρη του, βάλλη αυτα να εργάζωνται προς συντήρησίν του, και ὅπως τίθηται εν ασφαλείᾳ ἡ δύναμις, ἡ ευημερία του και ἡ ζωή. Ἡ δευτέρα αὔτη αρετη εἶνε ἡ *φιλοπατρία*.

Τοῦτο το αἰσθημα, το σχετικῶς προς τους ἄλλους λαους αὐτόχρημα *φιλαυτία*, προς ἓνα ἕκαστον αὐτῶν καθίσταται πρωτίστη αρετή.

Ενώσω το ἱερον τοῦτο πῦρ διατρέφεται, πᾶν ἔθνος διατελεῖ ελεύθερον, ανεξάρτητον, ενεργόν, κραταιόν· το συμφέρον ἑνος ἐκάστου συγχωνεύεται μετὰ τοῦ γενικοῦ· ὁ νόμος ὑποστηρίζεται παρ' ἐκάστου πολίτου ὡς θέλησις ὄλων· ἡ γενικὴ συναίνεσις χορηγεῖ μέσσα δυνάμειος ἀπεριόριστα εἰς τὴν κυβέρνησιν ἣν ἰθύει ἡ γνώμη ἡ κοινὴ, καὶ οὔτε τους ἡγεμόνας τότε δύναται νὰ παραπλάνησῃ, οὔτε τους λαοὺς νὰ καταπιέσῃ ἡ ἀδικία, ὅταν το πρὸς ἓνα πολίτην γινόμενον ἀδικον αἰσθάνωνται καιρίως ἀπαξάπαντες.

Τότε ἡ γενικὴ ελευθερία τυγχάνει ἡγγυημένη ἀπαραβιάστως· τίς δε ξένη δύναμις θα ἐτόλμα νὰ προσβάλῃ αὐτήν, ἀν, εἰς το ελάχιστον σημεῖον, ἐξηγείρετο ὑπὲρ αὐτῆς ἀμυνόμενος, ὄχι εἰς στρατός, ἀλλ' εἰς ὅλος λαός ;

Δια τῆς γονίμου ταύτης ἀρχῆς, δια τῆς δημοσίας ταύτης ἀρετῆς, δια τῆς φιλοπατρίας, οἱ μέχρι τοῦδε εὐδαίμονες, κραταιοί, καὶ σεβαστοὶ δια τοῦτο Πέρσαι διετήρησαν εσωτερικῶς μεν τὴν ελευθερίαν, ἐξωτερικῶς δε τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν. Δια τοῦ κοινοῦ δεσμοῦ τούτου ἐτύχομεν ἱκανῶς ἰσχυροί, ὥστε ν' ἀποκρούσωμεν τους Σκύθας, ν' ἀντιταχθῶμεν πρὸς τους Ἀσσυρίους καὶ νὰ νικήσωμεν τους Μήδους.

Ἀλλ' ὑπο τοῦ αὐτοῦ τούτου αἰσθήματος ἐγκαρδιούμενοι καὶ οἱ Ἑβραῖοὶ ἐθραυσαν μεν τὸν ζυγὸν τῶν τυράννων των, ἐπολιτίστησαν δε ἐν μέσῳ τῶν ἐρήμων, καὶ τέλος κατέκτησαν τὴν Παλαιστίνην· καὶ θα διατηρήσωσι δ' ἐπὶ μακρὸν τὴν δόξαν καὶ τὴν ανεξαρτησίαν των, ἀν οἱ νόμοι αὐτῶν, ὡς ὑπὲρ το δέον ἀποκλειστικοί, δὲν διεγείρῳσιν ἐκνείον των μίαν ἡμέραν το μῖσος ὄλων τῶν ἄλλων λαῶν ἐξ ἀμοιβῆς.

Ἀληθῶς ἔθνη τινά, ὡς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ἰνδοί, καίτοι ἐπηρεαζόμενα ὑπο τοῦ πονηροῦ πνεύματος, καὶ οὔτε ὑπο τῆς φιλοπατρίας ἐμπνεόμενα, σώζονται, μάλιστα δε καὶ ἐκλάμπουν ἔστιν ὅτε ἐπὶ βραχύ· ἀλλ' ἡ ὑπαρξίς των εἶνε ἀδοξος, ἀθλία καὶ ἀβέβαιος, ἐπειδὴ τούτων τὴν ψυχὴν ζωपुरοῖ, ὄχι το δημόσιον πνεῦμα, ἀλλὰ το φυλετικόν, διαίρουν αὐτὰ εἰς διαφόρους τάξεις, ἢ εἰς παντοῖα σώματα μὴ συκοινωνοῦντα ἀλλήλοις. Τούτων αἱ προνομιοῦχοι τάξεις διατείνονται ὅτι εἶνε στήριγμα τῆς κυβερνήσεως, ἐπειδὴ τὴν ὑποστηρίζου, ἀλλὰ πράγματι τὴν διαχωρίζου ἀπο τοῦ λαοῦ· οὗτος δε ὁ λαός, ὅστις ἑδεῖ νὰ περιφιλή τὴν ἰσχυρὴν τοῦ θρόνου ὡς προστάτιδά του, ἀντιπροστασίας αἰσθάνεται μόνον τοῦ θρόνου το καταθλιπτικώτατον βάρος.

Τοιοῦτον οὖν ἓν ἔθνος δὲν εἶνε ἔθνος, ἀλλὰ σῶμα πολιτικόν, κακῶς ὠργανωμένον, σῶμα ἀσθενικόν, ἀτόνον, οὔτινος τινὰ τῶν μελῶν φαί-

νονται μόνον διασώζοντά τι σθένος κεκτημένον ἐκ τῆς γενικῆς δυνάμεως· και ἐπομένως, ἀφοῦ δεν μετέχουν τῆς κοινῆς ζωῆς ὅλα τα μέλη, το Κράτος οὕτως ἔχον νοσεῖ μεν ἐνὸςφ διατηρεῖται, ἀμα δ' ὡς ἐνσκήψη εἰς αὐτο θυελλά τις, πίπτει θῦμα τῆς τε ἐνεργητικῆς φιλαυτίας τοῦ κομματικοῦ πνεύματος, και τῆς παθητικῆς τοῦ δυστυχοῦντος και δυσφοροῦντος λαοῦ.

“Ὅταν ἡ παρακμὴ τοῦ δημοσίου πνεύματος παρά τινι λαῷ βαθμηδὸν προΐουσα προσβάλλῃ τὴν φιλοπατρίαν, ἐνδέχεται μεν ὁ λαὸς ἐκεῖνος να παρατεῖνῃ τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ ὑπαρξίν ἐνὸςφ το πνεῦμα τῆς οἰκογενεῖας διατηρηῆται, ἀλλ' ὅταν το πρᾶγμα καταντήσῃ εἰς τοσοῦτον, δύσκολον εἶνε να μὴ ἐπέλθῃ ἡ ἀπόλυτος *φιλαυτία*, ἣτις ἐπι τέλους καταπνίγει και τα σθενῆ ταῦτα τῶν γενναίων αἰσθημάτων ὑπόλοιπα. “Ἀμα ὡς φθαρῆ ἐν τῷ κράτει ὁ πῆλος δι' οὐ κρατοῦνται αἱ πέτραι τοῦ κτιρίου συγκεκολλημέναι, το Κράτος δεν δύναται πλέον να στηριχθῇ. Μεμονωμέναι αἱ οἰκογένειαι ἀδυνατοῦν ν' ἀντιτάξωσιν ἀμυναν, και οὕτως ὑποκύπτουν εἰς τὴν τα πάντα ἐξουδενούσαν δουλείαν· ὅπου δε ἀπέπτη ἡ δημοσία ἀρετή, και αἱ ἰδιωτικαὶ ἐξαλείφονται πάραυτα.

Και πλέον, ἀφοῦ ἔθνος τι καταντήσῃ εἰς τον ἐσχάτον τοῦτον βαθμον τῆς διαφθορᾶς, οὔτε προς το ἀνθρώπινον καθόλου γένος διασώζεται ζῆλος, οὔτε προς τὴν πατρίδα ἰδίως, οὔτε ὑπερ τοῦ οἰκογενειακοῦ αὐτοῦ· ὁ θρίαμβος τοῦ κακοῦ δαίμονος κατέστη τέλειος· ἡ πολιτικὴ φιλαυτία διήρσεσεν πᾶν ὅ,τι εἶχεν ἐνώσει ὁ δαίμων ὁ ἀγαθός.

Ἐκδοτος εἰς τὴν τρυφὴν ὁ ἡγεμών, και περίπλεκτος εἰς τα παρασύροντα αὐτον φαῦλα πάθη, ἀμοιρεῖ ἀρετῶν δυναμένων να τον κρατήσωσι και προασπίσωσιν. Ουδεμίαν ἀπαντᾷ ἀντίστασιν, ἀλλὰ και οὐδεν ἔχει στήριγμα. Εμποιεῖ και διαδίδει φόβον· το ἀνάκτορον ἐνθα κλείεται, μεταβάλλεται εἰς οχύρωμα κατα τοῦ λαοῦ, εἰς φυλακὴν αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος. Οἱ ὑπουργοὶ τον ἀπατοῦν ἵνα πλουτῶσι· θυσιάζουν τα καθήκοντα εἰς τὰς θέσεις των· οἱ δικασταὶ ἀπεμπολοῦν τὰς ἀποφάσεις των, οἱ μάντιες τοὺς χρησμούς των· ὁ στρατιώτης ἐκδίδεται εἰς τὴν λεηλασίαν και φεύγει τον κίνδυνον· ὁ ἔμπορος, ὅπως σπεύσῃ εἰς ἀπόκτησιν μεγάλης περιουσίας καθίσταται ἀναξιοχρεως· ὁ καταπιεζόμενος λαὸς περιφρονεῖ τοὺς νόμους ὡς μῆπω προστατεύοντα αὐτόν· ἀδιάφορος περὶ πατρίδος μῆδεν εἰς αὐτον ἐγγυωμένης διακαίωμα, στασιάζει προθύμως, πιστεύων εἰς τὴν φωνὴν ψευδῶν σωτήρων και ἀκολουθῶν αὐτοὺς ὡς ἡγέτας του· προς δε τὴν ἐπιδρομὴν ἀλλοτριῶν διάκειται ψυχρῶς, ὅτε ἀνάγκη πᾶσα να ἐπεξέλθῃ κατ' αὐ-

τῆς· ολίγον τον μέλει αν ἀλλάξῃ ζυγόν· εἰς ἕκαστος, θεωρῶν πάντα ἠθικον δεσμον ὡς ἄλυσιν, διαβιοῖ σχεδον μεμονωμένος εντος τοῦ στενοῦ κύκλου του· προς αυτον το εἶναι οὐτε πᾶν· οὔτε ὑπερ τοῦ γείτονός του κινεῖται, οὔτε ὑπερ τοῦ συγγενούς, καθως και ουδεις θα εκινεῖτο ὑπερ αυτοῦ· ἡ ψυχὴ του εἶναι ἐρημος, ὑπ' ουδεμιᾶς κατοικουμένη ἀρετῆς· ἀφοῦ δε ἀποπεράνη το οικτρον στάδιόν του, ουδέ τις γλυκεῖα ἀνάμνησις τον παρκαμυθεῖ, και ουδέ τις ἐλπις ἀναθαρρύνει την καρδίαν του· τέλος, ουδεμία φίλη χεῖρ κλείει τὸ βλέφαρόν του.

Τοιοῦτος τῶν *φιλαύτων* ὁ βίος και τοιοῦτος ὁ θάνατος· ὁ δε ἀξιοδάκρυτος λαός, ὁ εκ τοιούτων μελῶν συγκείμενος, ἀφοῦ μαρανθῆ εν τῇ αἰσχυρᾷ δουλείᾳ, πάσχει δυοῖν θάτερον· ἡ ἀποσυντίθεται δια τῆς ἀναρχίας, ἡ πίπτει ὑπο τον ζυγον ἀλλοτριῶν δεσπότην ἀνυπεράσπιστος.

Τοιαῦτα, βασιλεῦ, τα τρομερα τῆς *φιλαυτίας* ἀποτελέσματα! Βλέπεις ὅτι το πάντων φοβερῶτατον κακον τοῦτο εἶναι το πτολίπορθον τέρας, καθ' οὐ οφείλεις να καταβάλης την πᾶσάν σου δύναμιν.

Ἀγαθὴ τύχη, ἡμεῖς εἰσέτι πόρρω ἀπέχομεν τοῦ φόβου μη αυτο κατισχύση. Μεταξυ ἡμῶν, τα σπέρματα τῆς *φιλαυτίας* φύονται σπάνια, και ταῦτα ἀσθενῆ εν τῇ βλαστήσει, ἀλλ' ὅμως χρεῖα σπουδῆς προς ἐξαφανισμόν των. Ὁ Ἀριμάνης μεταχειρίζεται καθ' ἡμῶν το ἴδιον ἐκάστου συμφέρον· αυτο τοῦτο λοιπον το ὄπλον και ἡμεῖς ας λάβωμεν ὡς σωστικόν.

Στρέψε το κατ' αυτοῦ συνενῶν εἰς ἓν τα ἐκάστου συμφέροντα, και οὕτως ἀναγκάζων αυτα να συμπράττωσι προς το γενικόν. Ἐχεις προς τοῦτο πᾶν μέσον· αἱ εὐνοιαί, αἱ αὐστηρότητες, αἱ τιμαί και αἱ ἐπιτιμήσεις εκπορεύονται εκ τοῦ θρόνου· ὁ ἐπιτήδειος ἀρχων λαοῦ ὅ,τι αν θέλῃ δύναται· οφείλει ὅμως να προχέῃ το φῶς, αντι τοῦ να το φοβῆται, και να θεωρῆ το δημόσιον πνεῦμα, ὄχι ὡς σκόπελον, ἀλλ' ὡς ἔρεισμα.

Μιμήθητι τους σοφους ἐκείνους τῆς Δύσεως, ἐκείνον τον Λυκοῦργον, οὔτινος οἱ μόνιμοι θεσμοὶ παρέχουν εἰς τον ἔρωτα προς την ελευθερίαν τόσην δύναμιν, ὥστε να ὑπερισχύῃ παντος φυσικοῦ αἰσθημάτων· και τον Νουμᾶν, ὅστις, εν Ἰταλίᾳ οὗτος, ὑπο τας ἐμπνεύσεις Νύμφης τινός, θεμελίωσεν ἐπι τῆς φιλοπατρίας, τῆς δικαιοσύνης και τῆς δόξης το νέον κράτος λαοῦ, μέλλοντος μίαν ἡμέραν να κατακυριεύσῃ τοῦ κόσμου ἰσως.

Βασιλεῦ! σε λέγω εν ὀνόματι τοῦ Ορομάσδου, ἔχεις ἓνα στρατον

πανίσχυρον, την κοινήν γνώμην· τοῦτον διεύθυνε προς ἔνδοξον σκοπόν, ενισχύων το δημόσιον πνεῦμα δια τοῦ παραδείγματός σου, προστατεύων την ελευθερίαν, τιμῶν πάντα διαφλεγόμενον ὁμολογουμένως ὑπο τῆς φιλοπατρίας, και *σιγματιζῶν την φιλαυτίαν*. Σπεῦδε ὁμως εἰς ταῦτα, μη λησμονῶν την εντολήν τοῦ Ζωροάστρου λέγοντος:

“Ο,τι καλον πράττε, ὁ γαρ βίος βραχύς.

Ὁ Αχαιμενίδης ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν τας συμβουλας τοῦ Σαδῶκ· αναθαρρήσασα δ' ἡ κοινή γνώμη ανεκαίνισε τα ἤθη, εστερέωσε την ελευθερίαν, ενίσχυσε τον θρόνον και εστιγματίσε την *φιλαυτίαν*. Οἱ Πέρσαι ἔβλεπον την δύναμίν των ὁσημέραι αὐξουσαν, και ὁ μέγας Κῦρος, ἡγέτης λαοῦ ελευθέρου, κατέστη οὕτω τῆς Ασίας νομοθέτης και κύριος.

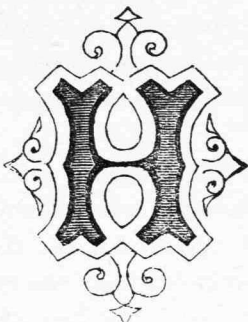
Ὁ νοῦς ἰδρύει Κράτη, το δημόσιον πνεῦμα τα συντηρεῖ, ἡ *φιλαυτία* τα καταστρέφει.

Αἱ ἀλήθειαι αὗται εφαρμόζονται εν παντι καιρῷ και τόπῳ· εἶνε δ' αἱ μόναι ἱκαναι να προλάβωσι τον αφανισμον τῶν τε πεπαλαιωμένων, και τῶν αρτισυστάτων Κρατῶν, οἶον το ἡμέτερον.

Νοέμβριος, 1888.

I. ΙΣΙΔ. ΣΚΥΤΑΙΣΣΗΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ἱστορία οὔτε δύναται, ὡς εἰκὸς, οὐτ' ἐπιχειρεῖ νὰ περιλάβῃ τὴν γνώσιν τοῦ βίου παντὸς ἀτόμου. Τὸ τοιοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν διὰ τὸ ὅλως δυσπερίληπτον πλῆθος τῆς ὕλης· ἀλλ' οὔτε ἔργον αὐτῆς εἶνε τοῦτο. Καὶ αὐτὴ ἡ βιογραφία δὲν ἐπιλαμβάνεται τοῦ βίου παντὸς ἀνδρὸς ἢ πάσης γυναικὸς. Τὸ ἐγχείρημα δὲν θὰ εἶχε σημασίαν. Μόνον ἐπιφανοῦς τινος δι' οἰονδήποτε λόγον ὑποκειμέ-

νου ἐνδιαφερόμεθα νὰ μάθωμεν τὰς πράξεις και τὰς περιπετείας, και πάλιν δὲ πρὸς χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ και γνώσιν τῶν κατ' αὐτὸν δὲν εἶνε ἀναγκαῖα ἅπαντα τὰ φαινόμενα τοῦ βίου αὐτοῦ. Οἱ δὲ λοιποὶ ἄνθρωποι δὲν εἶνε μὲν βεβαίως παντελῶς ἀδιάφοροι εἰς τὸν ἔρευνητὴν,